

Magistritöö: kõrgkunsti saab luua ka artistide kannatusteta

Ooperilauljad, baleriinid ja orkestrandid pakuvad päevast päeva publikule kauneid kunsti lamusi. Ehkki ise tajuvad nad oma tegevust pigem kutsumuse kui tööna, pole nemadki inimestena läbipõlemise eest kaitstud. Tartu Ülikoolis kaitstud magistritöös pakkus elukutseline balletisolist Ketlin Oja välja tööriista, millega hinnata läbipõlemisohtu just teatrikollektiivides.

"Artistidena meid valmistatakse ette iluks, aga meid ei valmistata ette, kuidas ennast selles ilus hoida: kuidas jääda inimeseks ja mõnes mõttes ellu jääda, et olla püsivalt laval ja teha pikaaegne karjäär," ütleb rahvusooper Estonia balletisolist ja värske kultuurikorralduse magister Ketlin Oja.

"Artistidena meid valmistatakse ette iluks, aga meid ei valmistata ette, kuidas ennast selles ilus hoida."

Kuna artistide töökultuur ja läbipõlemine on Eestis vähe uuritud teema, otsustas Oja oma magistritöös selle tühimiku täita. Ta koostas küsimustiku, kus balleti-, ooperi- ja orkestriartistid said hinnata oma töökorraldust ning kaardistas selle käigus vastajate vastuvõtlikkuse läbipõlemisele kuue ohuteguri kaudu. Lisaks intervjueris Oja Estonia personalijuhti, et mõista teatri enda pakutud meetmeid töötajate läbipõlemise vastu. "Ma usun, et iga teater saaks uurimistöö jaoks loodud küsimustiku abil selgema nägemuse oma töötajate hetkeolukorrast," sõnab ta.

Balletiartistidel oli töö põhjal suurim oht läbipõlemiseks. Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) määratleb läbipõlemist kui kroonilisest ja ravimata jäetud töökeskkonna stressist põhjustatud seisundit. Sarnasest määratlusest lähtus oma küsimustikku koostades ka Ketlin Oja. Seejuures võttis ta eeskujuks Christina Maslachi loodud baasküsitluse tööalase läbipõlemise uurimiseks töökeskkonnas. "Neid küsimusi kohandasin sõltuvalt oma artistiteadmistest teatrile spetsiifilisemaks," kirjeldab Oja.

"Kui töö juures tuntakse vähemalt kahte ohutegurit kuuest, siis on juba suur tõenäosus pikaajalise tööstressi tagajärjel läbi põleda."

Küsimuste kaudu analüüsis ta estoonlaste seas kuut peamist läbipõlemise riskitegurit: töökoormust, kontrolli puudumist, tasu või tunnustuse puudumist, kehvi inimsuhteid, õigluse puudumist ja väärtuste mitteühitumist. "Üldiselt on täheldatud, et kui töö

novaator.err.ee

Rahvusooper Estonia
Eesti Rahvusballett
Teater

juures tuntakse vähemalt kahte ohutegurit kuuest, siis on juba suur tõenäosus pikaajalise tööstressi tagajärjel läbi põleda," selgitab värske magister.

Estonia 219 ooperi-, balleti- ja orkestriartistist osales tema uuringus 86 artisti. Neist 33 olid balletiartistid, 29 orkestrandid ja 24 ooperilauljad. "Positiivsetest tulemustest olid artistide individuaalsed näitajad erakordselt kõrged. Peaaegu kõigil oli piisavalt energiat oma tööd teha, head uneharjumused ning kõrge produktiivsus ja keskendumisvõime," toob Oja välja. Raskusi tööst väljalülitumisega oli samuti enim just balletisolistidel, kellest neid mainis 73 protsenti. Autor/allikas: Ketlin Oja erakogu

Seevastu väitega "töökeskkond toetab mind oma isiklike eesmärkide saavutamisel" nõustus vaid iga viies artist. Samuti tundis 64 protsenti artistidest, et neil on vähesed võimalused tõusta karjääriredelil. Suurim tööjõu voolavus oli lähiaastatel Eesti Rahvusballetil, kus tajuti teistest osakondadest enam nii tööst pettumust (45 protsenti vastanutest) kui ka ebaõiglustunnet (48,5 protsenti vastanutest).

Raskusi tööst väljalülitumisega oli samuti enim just balletisolistidel, kellest neid mainis 73 protsenti. Läbipõlemist tunnistanud vastajaid oli niisamuti enim ehk 52 protsenti just balletiartistide hulgas: võrdluseks oli enda sõnul läbipõlemist kogunud 24 protsenti orkestrante ja 17 protsenti ooperilauljaid. Tööstaaži kasvades kasvab ka rahulolu

Töökorralduse erisusi uurides tuli Ketlin Oja sõnul välja seegi, et osakondade võrdluses saavad vaid ooperisolistid ise oma igapäevaseid prooviaegu paindlikumalt kujundada. Seevastu ligi 92 protsenti koorilauljatest ja 81 protsenti balletiartistidest märkis, et nemad oma igapäevase töögraafiku üle ise otsustada ei saa. Seejuures olidki ooperisolistid tulemuste kohaselt vähim vastuvõtlikud läbipõlemise ohuteguritele organisatsioonis.

"Seda on ka varasemad tööuuringud näidanud, et kui inimesel on kollektiivis hea sõber, hindavad nad oma tööst rahulolu kõrgemalt."

Suhted kolleegidega on ligi 85 protsendi artistide meelest head. Veidi üle kahe kolmandiku neist ütles, et neil on töö juures olemas ka lähedane sõber. "Seda on ka varasemad tööuuringud näidanud, et kui inimesel on kollektiivis hea sõber, hindavad nad oma tööst rahulolu kõrgemalt," märgib Oja. Töökiusuga oli seejuures teatris kokku puutunud vähem kui neljandik artiste: üle

poole vastanutest oli tundnud töökiusu harva või polnud saanud selle osaks mitte kunagi.

Töös jaotas Oja artistide vastuseid lisaks ametile veel soo ja tööstaaži põhjal. Nii tuli näiteks välja, et oma töökoormust hindasid kõige jõukohasemaks üle 20 aasta teatris töötanud artistid. Oht töö käigus kehalisi vigastusi saada jäi aga tööstaaži kasvades väiksemaks ja oma töö head mõju tajuti aja möödudes üha enam. Ehkki töötasuga oli rahulolu üldiselt väike, kasvas leplikkus ühes tööstaažiga.

"Kuidas sul päriselt läheb?"

Laias laastus järeldas Ketlin Oja oma töö põhjal, et peamised läbipõlemise ohutegurid on kolmes uuritud osakonnas samad: tasu ja tunnustuse puudumine, õigluse puudumine ja väärtuste mitteühtimine. Kuna rahvusoper Estonia on üle 400 töötajaga suur organisatsioon, soovitab Oja aga igal osakonnal oma näitajaid eraldi vaadata: "Näiteks Eesti rahvusballetil olid kindlasti omad kitsaskohad võrreldes teiste osakondadega. Neid võiks eraldi vaadata ja omavahel suhelda juba alajuhtide tasandil: mida keegi teeb, milline on tagasiside artistidelt ja juhendajatelt."

"Näiteks Eesti rahvusballetil olid kindlasti omad kitsaskohad võrreldes teiste osakondadega. Neid võiks eraldi vaadata ja omavahel suhelda juba alajuhtide tasandil."

Intervjuust personalijuhiga ilmnes, et formaalsed vaimse tervise tugisüsteemid on teatris olemas. "Vastused on ju alati ilusad: kõik üritavad anda enda parima. Kommunikatsioonikanalid justkui on olemas: kui on probleemid, siis on teada, kelle poole pöörduda. Samuti hüvitab tööandja meil 2/3 ulatuses psühholoogiateenuste kulu," sedastab värske magister. Siiski tõdes ka personalijuht, et viimastel aastatel pole rahvusoper Estonias artistide seas rahuloluküsitlusi tehtud. Seda enam näeb Oja, kuidas tema töö tõstab oluliselt organisatsiooni sees teadlikkust paljale silmale nähtamatutest teguritest: "Me ei loo enamasti statistikat töötajate hinnangutest heaolu kohta, kuna publik on ju saalis, etendus toimus ja järelikult on kõik töö tulemuslikkuses hästi. Siiski usun, et on oluline seejuures ka küsida, kuidas artistid end selle kõige käigus tunnevad."

Nii Estonial kui ka mis tahes teisel teatril soovitab Oja töötajatelt aeg-ajalt jooksvat tagasisidet küsida, mitte oodata, kuni inimene on juba töölt lahkunud ja siis tagantjärele lahkumise põhjuseid

uurida. "See aitab seirata, kuhu suunas liigutakse ja kuhu tuleks võib-olla osakonniti või terves majas rohkem tähelepanu pöörata," põhjendab ta.

"Artistid töötavad ajas ja ruumis samamoodi nagu kõik teised. Töö loominguline sisu ei muuda tõsiasja, et see peab toimuma teatavas vormis."

Ühtlasi loodab autor, et loodud küsitlustööriista saaksid tulevikus kasutada teisedki teatrid tundmaks paremini oma töötajaid ja nende eelistusi töökorralduses. "Nii saab soodustada loomingut ja kõrgkunsti, mida läbi artistide tagasiside saaks luua paremini ja inimlikumalt," ütleb ta.

Oja sõnul oli tema magistritöö keskmes inimlikkus. "Artistid töötavad ajas ja ruumis samamoodi nagu kõik teised. Töö loominguline sisu ei muuda tõsiasja, et see peab toimuma teatavas vormis," ütleb ta. Publik võib artisti küll aplausiga imetleda ja artist ise mõelda oma tööst pigem kui kutsumusest, kuid artisti tegeliku käekäigu kohta küsitakse harva. "Mul oli väga hea meel, kui mitmed vastanud artistid tulid hiljem koridoris minu juurde ja ütlesid: "Aitäh, et sa küsid, kuidas mul päriselt läheb"," sedastab Oja.

Ketlin Oja sõnul oli tema magistritöö keskmes inimlikkus.

Autor/allikas: Erakogu

Ketlin Oja kaitses kultuurikorralduse erialal magistritöö "Artistide läbipõlemise ohutegurite hindamine töökultuuris Rahvusoper Estonia näitel" 3. juunil Tartu Ülikoolis ja lõpetab magistri cum laude. Tööd juhendas Tartu Ülikooli etnoloogia teadur Jana Reidla.